

WEST BENGAL STATE UNIVERSITY

B.A. General Part-II Examination, 2019

SANSKRIT

PAPER: SANG-II

Time Allotted: 3 Hours

Full Marks: 100

The figures in the margin indicate full marks.

*Candidates should answer in their own words
and adhere to the word limit as practicable.*

প্রাস্তিক সীমার মধ্যস্থ সংখ্যাটি পূর্ণমান নির্দেশ করে।

পরীক্ষার্থীরা নিজের ভাষায় যথা সত্ত্ব শব্দসীমার মধ্যে
উত্তর করিবে।

UNIT-I

[Full Marks-40]

1. Answer any **one** question from the following: $12 \times 1 = 12$
 নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির থেকে যে-কোনো একটি প্রশ্নে উত্তর দাওঃ
- (a) Discuss the dramatic significance of the curse of Durbāsā in the drama Abhijñānaśakuntalam.
 ‘অভিজ্ঞানশকুন্তলম্’ নাটকে ‘দুর্বাসার অভিশাপ’ বৃত্তান্তটির নাটকীয় তৎপর্য আলোচনা করো।
- (b) What does the word Abhijñāna mean? Show the appropriateness of the title of the drama Abhijñānaśakuntalam.
 ‘অভিজ্ঞান’ শব্দের অর্থ কি ? ‘অভিজ্ঞানশকুন্তলম্’ নাটকটির নামকরণের সার্থকতা দেখাও।
- (c) What was the necessity of introduction of a mad elephant in the first act of Abhijñānaśakuntalam? Explain the allegory underlying the episode.
 ‘অভিজ্ঞানশকুন্তলম্’ নাটকের প্রথম অঙ্কে মতুহস্তী প্রবেশের ঘটনাটির কি প্রয়োজন ছিল ? অন্তর্নিহিত রূপকটির বিশ্লেষণ করো।
2. Write short notes on any **four** of the following: $2 \times 4 = 8$
 নিম্নলিখিতগুলির মধ্যে যে-কোনো চারটি বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখোঃ
 মারীচঃ, ত্রিশংকুঃ, সানুমতী, মাতলিঃ, সূত্রধারঃ, সর্বদমনঃ।
3. Translate into Bengali or English any **two** of the following verses: $6 \times 2 = 12$
 নিম্নলিখিত শ্লোকগুলির মধ্যে যে-কোনো দুটির বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করোঃ
- (a) অর্থো হি কন্যা পরকীয় এব
 তাময় সংপ্রেষ্য পরিগ্রহীতুঃ।
 জাতো মমায় বিশদঃ প্রকামঃ
 প্রত্যর্পিতন্যাস ইবান্তরাত্মা ॥
- (b) স্঵জ্ঞো নু মায়া নু মতিভ্রমো নু
 ক্ষিষ্টং নু তা঵ত্ ফলমেব পুণ্যম।
 অসম্প্রিয়ত্বে তদতীতমেতে
 মনোরথা নাম তদপ্রপাতাঃ ॥

(c) रम्याणि वीक्ष्य मधुरांश्च निशम्य शब्दान्

पर्युत्सुको भवति यत् सुखितोऽपि जन्तुः।
तच्चेतसा स्मरति नूनमबोधपुर्व
भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि॥

(d) नीवाराः शुकर्गर्भकोटरमुखप्रष्टास्तरुणामधः

प्रस्निग्धाः कवचिद्भूदीफलभिदः सूच्यन्त एवोपलाः।
विश्वासोपगमादभिन्नगतयः शब्दं सहन्ते मृगा—
स्तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखानिष्वच्चरेखाङ्किताः॥

4. Explain with reference to the context any **one** from the following verses. $8 \times 1 = 8$
निम्नलिखित ये-कोनो एकटि श्लोकेर स्थानस्त्र व्याख्या करोः

(a) शुद्धान्तदुर्लभमिदं वपुराश्रमवासिनो यदि जनस्य।

दुरीकृताः खलु गुणैरुद्यानलता वनलताभिः॥

(b) कृत्योर्भिन्नदेशत्वाद द्वैधीभवति मे मनः।

पुरः प्रतिहतं शैले स्रोतः स्रोतोवहो यथा॥

(c) यदुत्तिष्ठति वर्णभ्यो नृपाणां क्षयि तत् फलम्।

तपः षड्भागमक्षयं ददत्यारण्यका हि नः॥

UNIT-II [Full Marks-30]

5. (a) Give a vivid description of the romantic journey amidst nature of the king Dilipa with his beloved queen Sudaksinā towards the hermitage of Vaśiṣṭha. 12
প্রিয়রাণী সুদক্ষিণার সাথে রাজা দিলীপের বশিষ্ঠাশ্রমগমনের সময়ে প্রকৃতির মাঝে বিচরণকালীন যাত্রাপথের চিত্র বর্ণনা করো।

OR / অথবা

- (b) Discuss the qualities of Raghu as found in Raghuvamśam, Canto-I.
রঘুবংশের প্রথম সর্গ অনুসারে রঘুর গুণাবলী আলোচনা করো।

6. Write short notes on any **two** of the following: $2 \times 2 = 4$

নिम्नलिखित ये-कोनो दুটি विषये संक्षिप्त टीका लेखोः

पितरौ, सुरभि, हेयङ्गवीनम्, सुदक्षिणा।

7. Translate into Bengali or English any **one** from the following verse: $6 \times 1 = 6$
निम्नलिखित ये-कोनो एকটি श्लोकের বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করোঃ

(a) स बेलावप्रवलयां परिखीकृतसागरम्।

अनन्यशासনामूर्वी शशास्कपुरीमिव॥

(b) प्रजानामेव भूत्यर्थं स ताभ्यो वलिमग्रहीत्।

सहस्रगुणमुत्स्पष्टमादत्ते हि रसं रविः ॥

8. Explain with reference to the context any **one** from the following verses: $8 \times 1 = 8$
 निश्चलिश्चित् ये-कोनो एकटि क्लोकेर सप्तसङ्ग ब्याख्या करोः

(a) ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ त्यागे श्लाधाविपर्ययः।

गुणा गुणानुबन्धित्वात् तस्य सप्रसवा इव ॥

(b) प्रजानां विनयाधानाद् रक्षणाद् भरणादपि।

स पिता पितरस्तासां केवलं जन्महेतवः ॥

UNIT-III [Full Marks-20]

9. (a) Give the resulting forms of any **six** from the following: $1 \times 6 = 6$

ये-कोनो छड्डिर परिनिष्ठित रूप लेखोः

(i) आस् + शानच्	(ii) भिद् + क्त
(iii) चिन्त + तव्य	(iv) अधि-इ + ल्यप्
(v) प्रशस्य + इष्ठन्	(vi) शी + शानच्
(vii) आ-दा+ ल्यप्	(viii) ग्रह + तुमुन्
(ix) कृ + ण्यत्	(x) विनता + ठक्
(xi) लक्ष्मी + मतुप्	(xii) सह + तुमुन्

- (b) Substitute single words for any **six** from the following: $1 \times 6 = 6$

निश्चलिश्चित् ये-कोनो छड्डिएककथाय प्रकाश करोः

(i) पुनः पुनः नृत्यति	(ii) तर्क वेत्ति अधीते वा
(iii) द्वारे नियुक्तः	(iv) प्रियं वदति या सा
(v) सीता जाया यस्य सः	(vi) तपः चरति
(vii) अहनि अहनि	(viii) अर्थम् अनतिक्रम्य
(ix) ग्रामे भव	(x) कुत्सितः पन्था
(xi) यवनानां लिपिः	(xii) लक्ष्मीरस्य अस्ति

- (c) Name and expound the Samasa in any **four** from the following: $2 \times 4 = 8$

निश्चलिश्चित् ये-कोनो चारडिर व्यासवाक्यसह समास निर्णय करोः

(i) यथाशवित्	(ii) पाणिपादम्
(iii) केशाकेशि	(iv) राजपथः
(v) निर्माक्षिकम्	(vi) मातापितरौ
(vii) त्रिमुनिः	(viii) मुखचन्द्रः

UNIT-IV
[Full Marks-10]

10. Translate any **one** of the following passages into Bengali or English. $10 \times 1 = 10$
নিম্নলিখিত অনুচ্ছেদ দুটির মধ্যে যে-কোনো একটির বাংলা অথবা ইংরেজীতে অনুবাদ করো।

- (a) কস্মিংশ্চিদ গ্রামে সপ্তন্তীক: কশ্চিত্ ব্রাহ্মণঃ একস্মিন् কুটীরে বসতি স্ম। অস্য ব্রাহ্মণস্য প্তন্তী অতীব কলহপ্রিয়া আসীত्। তস্যাঃ কলহভযাত্ বাযসা অপি গৃহোপরি নোপবিশন্তি স্ম। একদা তস্যাঃ কলহজ্বালামসহমানঃ স ব্রাহ্মণঃ গৃহং পরিত্যজ্য বনং প্রস্থিতঃ। বনে কস্যচিদ্ বৃক্ষস্যাধঃ উপবিষ্টঃ স ব্রাহ্মণঃ রোদিতি স্ম।
- (b) হিরণ্যকশিপুর্নাম বিষ্ণুবিদ্বেষী একো দেত্যরাজোऽযোধ্যাযাং প্রতিবসতি স্ম। দেত্যরাজপুত্রঃ প্রহ্লাদস্তু সদैব বিষ্ণোর্নাম জপতি স্ম। এতদাকর্ণ্য ক্রুদ্ধঃ পিতা প্রহ্লাদমবদত- ‘রে পুত্র! কুত্র তব হরিস্তিষ্ঠতি ?’ প্রহ্লাদঃ প্রত্যুবাচ- “স করুণামযো জলে স্ফটিকস্তম্ভে সর্বত্রৈব” ইতি।

—————x—————